

kupé - /z franc./ oddělení železničního vozu

na severozápadním nádraží - dnešním Denisovu v Praze II.
na Těšnově; bylo vybudováno r.1871-74.

"Neue Frei Presse" - "Nový svobodný tisk", vídeňský nacionálně-liberální buržoasní list, založený r.1864 # ;
výdělečné snahy, křiklavě dráždivé zpracování
ka událostí a posluhování všem oporám zpátečnického řádu v tomto listě byly napodovány veškerým rakouským a také českým měšťáckým tiskem. Vídeňský satirik Karl Kraus, snad je na místě vzpomenout tohoto zapřisáhlého nepřítele "Neue Freie Presse", nazýval tento list soustavně jen novinářskou bestií, prodejnou děvkou, nejblbějším listem na světě, největší světovou ostudou od doby, kdy byl vynalezen knihtisk

pérem z kohoutího chvostu - ta péra bývala ozdobou klobouků rakouské pražské policie

~~patroly~~
policejní patroly - /z řec. a franc./ policejní hlídky

německé ponorky "E" - za první světové války postavilo Německo celkem 343 ponorek, pojmenovaných pořadově písmeny z abecedy /A,B,C atd./ a pořadovými číslicemi /1.,2.,3.,4. atd./

banky Slavia - Vzájemně pojišťovací banka Slavia měla sídlo v Praze II. Senovážné /nyní Havlíčkovo/náměstí; ve Slavii byli zaměstnání otec i bratr Jaroslava Haška, a také on, avšak jen krátkou dobu

(Když se pomel byl urodilou)

normální - /z lat./ odpovídající pravidlu a průměru, obvyklý

v kavárně "U Špírků" - kavárnička a taneční podnik v Praze I.
Kožná ul. č.4

"Marsch heraus, Sie Schweinkerl!" - táhněte pryč, vy sviňský chlape

generálmajorem - /z lat. a franc./ nejnižší stupeň generálské hodnosti v Rakousku; generálmajor býval obvykle velitelem brigády

cestu - /z lat./ přehlídkovou, dozorčí cestu

konstatoval - /z franc./ zjistil, potvrdil

intimním - /z lat./ důvěrným

familiérním tónem - /z lat. a řec./ důvěrným způsobem mluvy, nevybíravě

tragický omyl - /z řec./ truchlivý, osudný omyl

Leoben - město a železniční křižovatka ve Štýrsku; nyní se město nazývá Ljubina a je v Jugoslavii

v Mariboru - rovněž město ve Štýrsku a nyní v Jugoslavii

mezi pasažírama - /z franc./ mezi spolucestujícími

u Svatého Mořice - proslulé lázně a letovisko v Alpách ve Švýcarech, středisko zimních sportů; sazbami cen je toto krásné místo s čistým horským vzduchem přístupno výhradně mezinárodním návštěvníkům z řad boháčů

konduktér - /z lat./ průvodčí na dráze

apaticky - /z řec./ netečně, lhostejně

nefunguje - /z lat./ neúčinkuje

aparátu - /z lat./ přístroje

mechanismus - /z řec./ sestavení, strojek

když byl císař pán návštěvou na Žižkově - bylo to roku 1907

vzdávat ~~hold~~ ^{hold} - /z něm./ slavnostním způsobem vzdávat poctu,
dýt veřejně na jevo hlubokou ~~úctu~~ ^{úctu}

buršové - /z něm./ důstojničtí sluhové

Napoleon se u Waterloo vopozdil vo pět minut - opoždění bylo trochu delší, asi tři hodiny: když dne 18. června 1815 Napoleon zahájil u Waterloo útok, nestalo se tak hned v devět hodin, jak původně zamýšlel, ale vinou deště, který vojsko po celou ~~ně~~ ^{ně} mořil, a rozmoklých, nesjízdných cest zpozdil se začátek útoku ~~kteřý začal ve 12. hodině~~ ^{kteřý začal ve 12. hodině}; francouzské vojsko vítězilo na všech stranách, než však bitvu dobojovalo, dorazil na bojiště prudký maršál Blücher s celou svou armádou a rozhodl boj v neprospěch Napoleona. Rozhodoval tu tedy čas: kdyby se začátek bitvy nebyl zpozdil, mohl Napoleon snadno zvítězit nejprve v bitvě již započaté a pak porazit také osamocené vojsko maršála Blüchera

plomby - /z franc./ malá zajišťovací pečeť z olova

malér - /z franc./ nehoda, neštěstí

relaci - /z lat./ úřední oznámení, zpráva

klosetu - /z franc./ záchodu

~~na semaforu~~ ^{na semaforu} - /z řec/ stožárové návěstidlo; v jisté vzdálenosti od staniční budovy dává se jím strojvůdci znamení k volnému vjezdu vlaku do stanice či k jeho zastavení před stanicí

na peroně - /z franc./ na nástupišti

sekýrujou - /z lat./ lidově sužují, týrají

do restaurace třetí třídy - /z lat./ do lidové jídelny; také na nádražích bývaly majetkové rozdíly zdůrazněny roztríděním jídelen na "lepší" pro cestující s dražšími jízdenkami 1. a 2. třídy a pak pro lid, který jezdil 3. třídou vlaku

pětku - rakouská bankovka v hodnotě pěti zlatých neboli deseti korun

v Zdolbunově - městečko na Volyňsku, které bývalo přirozeným střediskem několika tisíc českých rodin, jež se v polovině 19. století odstěhovaly z Rakouska do Ruska

špiona - /z franc./ vyzvědače

kombinací^{pl} - /z lat./ rozmanitým dohadům, domněnkám

charakterisujícím - /z řec./ přesně vyznačujícím, znázorňujícím ráz a povahu

lazaretů - /z hebrejského/ nemocnice pro raněné vojíny

frantíkem - mosazným knoflíkem se začátečními písmeny FJI.

kandidátů - /z lat./ čekatelů

"Magyarúl?" - /maďarsky/ čti maďarúl, rozumíte maďarsky?

"Nem tudom barátom" - /maď./ nerozumím, příteli

"Köszönem szépen" - čti kessenem sépen, pěkně děkuji

"Ninč ham, ninč ham" - /maď.: nines čti nynč/ jídla není, není

Három gyermek, ninč ham, éljen! - /maď./ čti három dërnek, tři děti, nic k jídlu, nazdar

ze Szegedína - čti segedína. město v jižním Maďarsku, kam byl na začátku r. 1915 přeložen 28. pěší pluk

s osmadvacátým regimentem - s rakouským pěším plukem č. 28, jehož doplňovací velitelství bylo v Praze, proto se říkalo vojínům tohoto pluku "pražské děti".

Pluk měl zelené výložky, bílé knoflíky a plukovníka, který se r. 1914/15 jmenoval Ferdinand Sedlacek. Na začátku války byly tři prapory pluku

poslány na bojiště do Haliče a jeden prapor proti Srbsku. Poněvadž obě části pluku vykazovaly ohromné ztráty /zejména zajatých osmadvacátníků bylo mnoho/, rozšiřovali němečtí a maďarští protičeští nacionalistické zprávy, že celý pluk je nespo-
lehlivý a že jeho příslušníci se nepříteli s chutí vzdávají. Odtud posměšně opovržlivý posuněk zvednu-
tých rukou nad hlavou, jímž se osmadvacátníci až příliš zřetelně obviňovali ze zbabělosti. Nená-
vistná zaujatost k pražským vojínům dávala velmi často podnět k bitkám až krvavým zejména v šzege-
dinských hostincích a vinárnách. Pověst nepole-
hlivosti, deserterství si osmadvacátníci zasloužili
z u Zborova v Karpatech na Bílou sobotu dne 3.
dubna 1915, kdy se všechny tři prapory pluku až
na mizivý zlomek císaři věrných důstojníků a pod-
důstojníků bez vážného odporu daly odvést do
zajetí mnohem slabšími silami ruskými. Za to byl
pluk, založený r.1698, s hanbou rozpuštěn a vymazán
ze seznamu rakouské armády. Nebylo však pochyby,
že naskytla-li se vhodná příležitost dostat se do
zajetí, využili jí ovšem vydatně nejen čeští, ale
i němečtí a maďarští prostí vojíni; ruce vzhůru a
pout' do zajetí - to byla jedna z podob, kterou
se projevoval odpor prostých lidí všech národností
v Rakouska-Uhersku k první světové imperialistické
válece

"Ihre Dokumenten - předložte své doklady

nicht fahren - odejet se nechce

furt - /z něm./ neustále, pořád

regiment numero - /z něm. a lat./ pluk číslo

devadesát jeden - ^{af} c.k. pěší pluk č.91, do jehož svazku byl
Švejk /a také Jaroslav Hašek/ r.1915 zařazen; měl
velitelství v Praze, doplňován byl z Budějovicka
mužstvem velkou většinou českým. Plukovníkem byl
tehdy pán podivně dlouhého jména - Herrmann Echer
ab Echo e Marienberg. Výložky měl pluk, jak se
úředně říkalo, "papouškově zelené" a na kabátu
knoflíky žluté

"Was ist das Wort: milatschek?" - co znamená to slovo:
miláček

landverákovi - /z něm./ vojín zeměbrany; rakouská armáda se skládala z c. a k. vojska, z c.k. rakouské zeměbrany a z král. uherských honvédů, uherské zeměbrany. Důvod tohoto rozdělení nebyl, jak by se snad dalo rozumově chápat, věk, zdravotní stav odvedených nebo vylučná obrana domoviny na vlastní půdě, nýbrž dohoda mezi šlechticko-buržoasní^{mi} Němci a Maďary, uzavřená roku 1867, kdy habsburská monarchie se rozdělila na císařství rakouské a království uherské /dualismus/. Obě půlky říše měly svou vládu, svou náhražku parlamentu a také své vlastní vojsko - Rakousko zeměbranu a Uhersko honvédy, kromě řadového vojska, které bylo společné, rakousko-uherské. Na venek se tento stav věci jevil v oněch kouzelnicky tajemných označeních: "c. a k." /pro společné vojsko a úřady/, "c.k." /pouze pro rakouskou zeměbranu a úřady s pravomocí výhradně jen na půdě rakouské půlky říše/, "královské" uherské vojsko zeměbranecké /honvédy/ a královské úřady uherské s pravomocí jen v uherské půlce říše. Rakouská c.k. zeměbrana čítala 37 pěších pluků, 3 pluky zemských střelců, 5 pluků hulánů, 2 divise jízdních střelců, 8 divisií polního dělostřelectva, 8 divisií houfnicového dělostřelectva a 14 zemských velitelství c.k. četnictva, které tehdy nebylo podřízeno ministerstvu vnitra, nýbrž ministerstvu zemské obrany. Královská uherská zeměbrana /honvédi/ čítala 32 pěších pluků, 10 jízdních pluků, 8 pluků dělostřeleckých, 1 jízdní dělostřeleckou divisií a 8 krajských četnických velitelství. Příslušníci zeměbrany ať rakouské či uherské plnili zcela stejné povinnosti jako řadové vojsko

das ist wie; Herr Feldvébl - to je jako: pane šikovateli

auf Bahnhofs-Militärkommando, den lausigen Bursch, wie einen tollen Hund - na nádražním vojenském velitelství toho všivého důstojnického sluhu, jako vzteklého psa

litografiemi - /z řec./ kamenotiskovými obrázky

od c.k. 21. střeleckého pluku - který se doplňoval mužstvem z Čáslavska, velitelství pluku bylo v Kutné Hoře, plukovníkem byl tehdy Franz Pokorny; výložky nosili jednadvacítníci "mořskozelené" a knoflíky žluté

od pátého pluku honvédských husarů - velitelství pluku bylo v ~~Komárně~~, pluk se doplňoval ~~také~~ ze slovenských chlapců *(Kerichy)* *(Kluzie)*

brožované - /z franc./ zběžně slepené nebo sešité, nevázané

od c. a k. 3. vozatajské švadrony - neboli od trénu; ~~nebyla~~ ~~tažká~~ ~~švadrony~~ vozatajstva měla rakouská armáda celkem 16 divisií, rozdělených po jednotlivých armádních sborech. Ke které divisi patřila zrovna tato 3. švadrona, nedá se už zjistit

forikovat - /z něm./ postupovat, útočit

fénrich - /z něm./ praporčík, nejnižší důstojnická hodnost v rakouském vojsku; ještě nižší hodnost měl *(Wak)* "Kadett-Offiziersstellvertreter", který byl v jistých směrech počítán ještě ke sboru poddůstojníků

"Wenn man byt drei Minuten weg, da hört man nichts anderes als: cesky, ~~W~~ Cesi" - sotva člověk na tři minuty odejde, už není slyšet nic jiného než: česky, Češi

(line)
"Das ist aber Hure, si will nicht mit mir schlafen". - Ale je to kurva, nechce se mnou spát

cé a ká - čtená zkratka začátečních písmen: c. a k., císařský /-á, -é/ a královský /-á, -é/

degenerovaný - /z lat./ přiblblý, zrádný

Bojiště - ulice v Praze II., začíná v ulici Ke Karlovu a končí v Sokolské třídě

Kateřinský ulice - v Praze II., začíná v ulici Pod Větrovem a končí na náměstí Říjnové revoluce

Abtreten! - odchod, odstoupit

"Marsch hinaus - táhněte pryč

Korporál - /z něm. a franc./ desátník

na vachcimře - /z něm./ na strážnici

veku komisárku - /z něm./ vojenský /komisní/ chléb podlouhlého tvaru

Anabase - /z řec./ pochod do vnitra země; název podle knihy řeckého vojevůdce a spisovatele Xenofonta; zřejmě ironická narážka na boje čsl. legií s ~~Spudou~~ armádou, nazvaných nacionalistickými romanopisci sibiřskou anabasí

Xenofon - řecký spisovatel /430-359 př.Kr./, žák filosofa Sokrata, vedl po smrti perského krále Kyra, jemuž pomáhal, úspěšný ústup řecké armády, čítající 10.000 mužů, z Persie do Evropy a o tomto slavném pochodu napsal neméně slavnou knihu

Staří Gothové - germánský kmen, původně usídlený patrně v dnešním Švédsku, vytáhl odtud kolem počátku našeho letopočtu a dorazil až k řece Visle; kolem r.200 po Kr. došel k Černému moři a ve 4.stol. po Kr. byli Gothové pány území od Baltu až po Krym. V 5.stol. ~~byli~~ dobyli Říma a vtáhli do dnešní Francie a Španělska, osídlili mnoho krajů a založili řadu států

topografické - /z řec./ místopisné, s pomocí přesných map

od Kaspického moře - obrovská vnitrozemská vodní plocha
/440.000 km²/ v jihovýchodním SSSR; do Kaspického
moře se vlévají Volha, nejdelší evropská řeka
/3.280 km/ a Ural /2.379 km/.

Azovského moře - část moře Černého, ohraničená od severu
Ukrajinskou SSR, od západu poloostrovem Krymem a
od východu Kavkazským horstvem; do Azovského moře
se vlévá řeka Don /1.700 km/.

u galského moře - u moře Severního u břehů dnešní Velké
Británie, Francie, Belgie, Holandska, Německa,
Dánska a Norska

římské legie caesarovy - Gajus Julius Caesar /100-44 př.Kr./,
vojevůdce, římský diktátor a spisovatel, dal
armádě svých žoldnéřů, s nimiž vedl válečná
tažení téměř po celé Evropě, části Asie a Afriky,
pevnou vojenskou organizaci, jež zůstala po řadu
století téměř beze změny a v podstatě je podkladem
rozčlenění pěšího vojska podnes: setniny, spojené
ve vyšší jednotku - prapory, ty opět v pluk, ně-
kolik pluků v brigádu, několik brigád v divisi,
několik divisí v armádní sbor, několik sborů v
armádu. Legie byla vyšší jednotkou římského voj-
ska a rovnala se asi našemu pluku *o nle 3600 mužů*

k landwehr - k zeměbraně

na urláb - /z něm./ na dovolenou

brambůrku - bramboračku, bramborovou polévku

u jupky - /z franc. a něm./ u kabátku

od pětatřicátého - pěší pluk číslo 35 /založený r.1683/
měl velitelství v Plzni a také se z Plzeňska
doplňoval. Velitelem byl plukovník Johann rytíř
von Mossig. Výložky měl pluk "rakově červené" a
žluté knoflíky

iluse - /z lat./ přelud, sebeklam

rozflákanej - /z něm./ roztrhaný

mantl - /z franc. a něm./ plášť, svrchní kabát přes uniformu

švarzenberskej - patřící knížeti Schwarzenbergovi, jemuž za Rakouska se říkalo král jižních Čech, poněvadž ~~snad~~ celá třetina a snad i více polí, luk, lesů, rybníků, hradů, zámků, domů i továren byla v majetku knížecí rodiny; za pozemkové reformy v první republice se schwarzenberský majetek ztenčil; avšak teprve v ~~xxx~~ letech 1945-1948 přestal knížecí rod v jižních Čechách vládnout, jeho majetek byl beze zbytku znárodněn a zestátněn

syn Jarešův, dědeček starýho Jareše, baštýře, dostal za sběhnutí prach a volovo - popravený Jareš byl prapradědeček Jaroslava Haška s matčiny strany; byla dcerou baštýře Jareše z Ražic

varta - /z něm./ hlídka, stráž

chyt'ho rapl - /z něm./ pobláznil se, potřeštil se

von se nedať korunovat - císař František Josef I. slíbil slavnostně r.1870, že se dá korunovat za krále českého. Z toho slibu žila česká buržoasní nacionalistická politika po celá desetiletí a utloukala svým pavlasteneckým tlachem sociálně hospodářské požadavky dělnické třídy. Prohlašovala tehdejší průkopníky socialismu za protinárodní, poněvadž zdůrazňovali a právem tvrdili, že ani slib korunovace ani uskutečnění tohoto slibu ~~postavení českého dělnictva~~ v ohledu sociálně hospodářském a politickém ~~lepší~~ ^{lepší} ~~postavení~~ ^{postavení} dělnické třídy

štrekaju si to - /z něm./ mířím, kráčím, vyšlapují si

orlíčku - rakouský státní znak byl dvojhlavý orel

sarkasticky - /z řec./ uštěpačně, posměšně

kriminálitika - /z lat./ nauka o pátrání po trestných činech a jejich pachatelích

delikventy - /z lat./ osoby provinilé, provinilci

Galileovo: "A přece se točí!" - slova, jež prý pronesl Galileo Galilei, když byl nucen před církevním soudem odvolat učení o pohybu zeměkoule kolem slunce

odlifrujeme - /z něm./ odvedeme, odešleme

"Spionageverdächtig" - čti:špionážfrdechtyk, podezřelý z vyzvědačství

"So melde ich gehorsam, wird der feindliche Offizier heutigen Tages, nach Bezirksgendarmmeriekomando Písek, überliefert" - a tak poslušně hlásím, odesílá se nepřátelský důstojník dnešního dne na okresní četnické velitelství v Písku

frajtra - /z něm./ svobodníka, nejnižší poddůstojnická hodnost v rakouském vojsku

rafinovanost - /z franc./ prohnanost, lstivost

Beobachtungspunkt - pozorovatelna

raportem - /z franc./ g hlášením

rayonem - /z franc./ okrskem, obvodem

~~školních~~ školách - /z něm./ ve školách pro budoucí velitele vyšších jednotek než je setnina

instanci - /z lat./ vyššímu ~~řádu~~, nadřazenému úřadu

"Sekretreservat" - přísně ^{ve} důvěrná tajná zpráva

ministerstva zemské obrany - rozumí se rakouské, v jehož čele stál v roce 1914-15 generál pěchoty Bedřich svobodný pán Georgi

Instrukce - /z lat./ návod, předpis

informátorů - /z lat./ zpravodajců, placených tajných důvěrníků policie a četnictva

neloyálnosti - /z franc./ vlastenecké a politické nespolehlivosti

restů - /z něm./ nevyřízených spisů

stereotypně - /z řec./ stále a beze změny stejně

internovat - /z lat./ vykázat nucený pobyt

rejstříky - /z lat./ seznamy, soupisy

"Portofrei-dienstlich" - věc služební, osvobozená ~~na~~ od poštovního

kretén - /z franc./ slabomyslný člověk

"Wachmajstr, wo ist die Antwort des Cirkulärs No...?" - strážmistře, kde je odpověď na oběžník číslo...

"Ich gratuliere Ihnen, Herr Wachmeister." - blahopřeji vám, pane strážmistře

kariéru - /z franc./ rychlý postup ve služebních hodnostech

s dvačtyřicítkou - obrovský válečný moždíř o světlosti 42 cm byl překvapením válečné techniky rakousko-německé v roce 1914 a stal se příslovečným pojmem pro překvapující otázku a pro překvapení vůbec

prosperovat - /z lat./ prospívat, působit s užitkem

"Bajonet auf!" - povel nasadit bodák na pušku

precizně - /z lat./ přesně

misgrubnou - /z něm./ hnojištěm

veterán - /z lat./ vysloužilce

generace - /z lat./ pokolení

maryáš - /z franc./ karetní hra

maschinengewehrabteilung - v oddělení strojních pušek

maska - /z lat./ přestrojení, zakuklení

Korpus delikti - /z lat./ makavý hmotný důkaz

pro forma - /lat./ aby se neřeklo, jen tak

linii - /z lat./ čára

v šenkovně - /z něm./ ve výčepu

kontušovky - /z polského/ silná sladká kořalka, vyráběná
v Polsku

"Ich muss noch dazu beizufügen, dass die russische Kontus-
zówka na ~~základě~~ základě § 56..." - musím ještě dodat, že
ruská kontušovka na základě paragrafu 56

alarm - /z franc./ poplach

Nikolaj Nikolajevič - velkokníže, vrchní velitel ruských
vojsk na začátku první světové války

starý Procházka - česká hanlivá přezdívka pro císaře
Františka Josefa I.

Schönbrunn - císařský zámek ve Vídni, sídlo Františka Josefa I

krucifix - /z lat./ malý kříž s podobou ukřižovaného Krista;
kříž a rozsvícené svíčky bývaly předepsány při
skládání veřejné přísahy u soudu

"Zu dem Bericht No 2172 melde ich..." - k zprávě číslo 2172
hlásím

strategické důležitosti - /z řec./ důležité s hlediska
vedení války

berichthy - /z něm./ úřední hlášení

z Kobylis - předměstí Prahy na severní straně

na Morán - v Praze II. ulice, začínající u Karlova náměstí
a ústící na náměstí Palackého

v separaci - /z lat./ ve vězeňské kopce

pataliích - /z franc./ bojích, bitvách

štamprle - /z něm./ sklenka na kořalku s obsahem $\frac{1}{2}$, 1, 2
decilitru

centrálních - /z lat./ ústředních

orláb - /z něm./ dovolená

želízka - železná pouta na ruce se zámkem

deprese - /z lat./ pokles ducha, ochablost

total besoffen - úplně opilý

disciplinární - /z lat./ podle kázeňského řádu

jedenáctý pluk - c. a k. pěší pluk číslo 11, založený roku
1629, měl velitelství v Praze, doplňovací kres pak
v Písku. Velitelem byl plukovník Walter rytíř
Schreiter ze Schwarzenfeldu. A výložky měl pluk
popelavě šedé, knoflíky žluté

"Heil, nieder mit den Serben!" - nazdar, pryč se Srby

"Zachovej nám Hospodine" - začátek rakouské hymny

zoologický - /z řec./ živočišhopisný

"Mit ganzem Krieg kann man uns am Arsch lecken" - s celou válkou nám můžete vylízat prdel

egoisté - /z lat./ sobci, myslící jen na svůj prospěch

s partií "šnopsa" - /z lat. a něm./ s karetní hrou, zvanou šnops, ale častěji černý petr

papežský prelát - /z lat./ kněžská hodnost, propůjčená k návrhu biskupa papežem

prevít - /z lat./ doslovně záchod, zde ve významu přísný, ostrý, neúprosný, krutý

nervosní - /z lat./ neklidný, rozčilený

herkulovská práce - obr Herkules ze starověké pověsti zma-
hal nejtěžší břemena, odtud práce pro obra, velmi
obtížná práce

při eskortě - /z franc./ při doprovodu ozbrojenou stráží

energii - /z řec./ úsilí, odhodlanost

"Sobald die höchste Herrschaft in der Nehe der Festung
anlangt, ist das Geschütz auf allen Bastionen und Werken
abzufeuern, der Platzmajor ~~empfangt~~ empfängt dieselbe mit
dem Degen ~~in der Hand~~ in der Hand zu Pferde, und reitet sodann
vor." - Jakmile se vznešené panstvo ocitne blízko pevnosti,
jest vypáliti ránu z děl na všech baštách a pev-
nůstkách, velitel vnějšího opevnění uvítá panstvo
na koni se šavlí v ruce a pak předjede

"In dem Augenblicke, als der Kommandant salutiert, ist
das Abfeuern des Geschützes zu Wiederholen, welches bei dem
Absteigen der höchsten Herrschaft zum drittenmale zu Gesche-
hen hat." - v tu chvíli, kdy velitel vzdá pozdrav, jest
opakovati výstřel z děl, což jest učiniti po tře-
tí, jakmile vznešené panstvo sestoupí

- "Regimentsarrest" - /z franc./ plukovní vězení
- "Servus, Franzi!" - služebník, Frantíku
- s "krankenbuchem" - /z něm./ s knihou se seznamem vojínů,
kteří chlási, že jsou nemocní
- do "Port Arturu" - název budějovického nevěstince
- pauchy - /z něm./ břicha
- imunní - /z lat./ odolný proti nákaze
- "Krankenbuch des 91. reg." - kniha nemocných 91.pěšího
pluku
- Rubriky - /z lat./ sloupce, záhlaví v knize
- fingovaná - /z lat./ smyšlená, podvržená
- supravisitě - /z lat./ prohlídka vyšším vojenským lékařem
- Ikarus - první letec na světě, ovšem z řeckého bájesloví:
vzlétl na umělých křídlech do vzduchu a zahynul
- gigantem - opět z řeckého bájesloví: obří syn země nad-
lidské síly
- po bakchanaliích - /z řec./původně oslavy řeckého boha
radostného veselí Bakcha, zde po bujných pitkách
- orgiích - /z řec./ původně tajné obřady ke cti Bakcha,
zde hýření, hlučná nevázanost
- felddienstuntauglich - neschopen k službě na bojišti
- Ninive - /z asyrského/ hlavní město asyrské říše starověké
bylo zničeno r.606 př.Kr. při vpádu médských
dobyvatelů; leželo na řece Tigris ve střední
Asii, dnes je v rozvalinách

Kadet, fährich, lajtnant, obrlajtnant - /z něm./ důstojnické hodnosti od nejnižšího stupně kadeta, přes praporčíka, poručíka k nadporučíkovi

Offiziersschule. Behandlung jener Schüler derselben, welche einen Jahrgang repetieren müssen - škola pro důstojníky. Jak naložiti s oněmi žáky této školy, kteří musí jeden ročník opakovati

Vojenská paralyza - /z řec./ ochrnutí mozku, zblbnutí vinou vojenské služby

kvér - /z něm./ puška

Evidenzhaltung der Militärreservemänner - udržování stálého přehledu o vojínech v záloze

rekomandovat - /z lat./ doporučit

epopej - /z řec./ výpravná báseň hrdinská

befél - /z něm./ rozkaz

barikádu - /z franc./ zatarasení cesty

" Říš rakouská nepomine, sláva vlasti, císaři! " - slova z rakouské hymny

své širší vlasti - úřední výraz, zejména ve školách užívaný, pro císařství rakouské; užší vlastí se pak rozuměly země, kde se občané zrodili, na příklad království České bylo užší vlastí pro Čecha, markrabství Moravské pro Čecha z Moravy atd.

Morituri te salutant, caesar! - na smrt jdoucí tě zdraví, císaři! Tak volali na přítomného císaře starověcí zápasníci v římských arénách. Tehdy totiž sportovní utkání soupeřů končovalo obvykle smrtí nikoliv soudce, jak tomu bývá tu a tam při fotbalových utkáních, nýbrž jednoho ze soupeřů, ale nejčastěji smrtí obou

lénung - /z něm./ výplata žoldu

Wo man singt, da leg' dich sicher nieder, böse Leute haben keine Lieder! - kde zpěv zní, tam spí v pokoji, zlí lidé nemají písní

na levý Flang - /z něm./ na levé křídlo

"Donnerwetter! Was machen sie hier, sie Zivilist?" - Hrom do toho, co tady děláte, vy civilisté

na hauptwachu - /z něm./ na hlavní strážnici

odpáráním štráfků - /z něm./ odpáráním proužků; jednoroční dobrovolníci v rakouském vojsku nosívali na obou rukávech kabátu přišitý úzký žlutý proužek s černým prostřekem a jen tyto "štráfky" na uniformě odlišovaly jednoroční dobrovolníky na venek od ostatních vojínů, ovšem v jiných směrech požívali přece jen různé výhody, z nichž hlavní byla ta, že jednoroční dobrovolník měl otevřenou cestu k důstojnické hodnosti, která prostým vojínům byla uzavřena, dále že důstojníci ani poddůstojníci jednoročákevi netykali, že nebyli nuceni mýt záchody a pod.

embryo - /z řec./ zárodek

privilegia - /z lat./ výhody, přednosti

signum laudis - /lat./ pochvalný znak, což byl v rakouském vojsku nejnižší stupeň vyznamenání pro důstojníky

feldschiessen - cvičení ve střelbě na ostro

ešalon - /z franc./ oddíl vojska, pak také železniční vůz pro určitý počet vojínů

Acht Pferde oder achtundvierzig Mann - pro osm koní nebo 48 mužů; tento nápis mívaly za Rakouska nákladní železniční vozy, zvané dobytčáky, na dveřích

dej mně pevný bod ve vesmíru a vyzdvihnu celou zem - výrok
slavného řeckého matematika Archimeda /287 -212
př.Kr./

mináží - /z franc./ jinak také menáží, vojenské stravování

prérie - /z franc./ travnaté step v Americe

cherubín - /z hebrejského/ posel boží, anděl

"Zdroje hospodářského blahobytu" - lidový slovník, uspořádaný
K.L.Kuklou a vydaný nákladem Bedřicha Kočího v
Praze

engandinská - z údolí v Graubündenských Alpách ve Švýcarsku

smraдох - ten, který smrdí, tchoř

yorshirským kancem - čti jorkširským, z východního kraje
Anglie, proslulého chovem prasat

antilopy - /ze severoafrického/ druh parohovité zvěře, po-
dobné našemu srnčí, žijící v Africe

ka o "saubandě" - /z něm./ o sviňské bandě

Paar ~~Wrisigen~~ ^{Ohrfeigen} - pár facek

"Kehrt euch!" - povel čelem vzad

bude se štrekovat - /z něm./ vytáhne se, vynasnaží se vyho-
vět

anthropofaga - /z řec./ lidožrouta

svatoštěpánské věže - věže vysoké 139 metrů u chrámu sv.
Štěpána ve Vídni, založeného Jindřichem II. r.1144
a přestavěného do dnešní podoby v letech 1300-1510

do heinburské kadetní školy - v Heinburgu v Horních Rakou-
sích bývala kadetní škola pro výchovu zákopnických
důstojníků

klasické - /z lat./ zde dokonalé, vzorné

"unser braver Trottel" - náš hodný blbec

tereziánské vojenské akademie - ve Vídeňském Novém Městě
byla císařovnou Marií Terezií r.1752 zřízena vojenská akademie pro výchovu vojensky zvláště způsobilých mladých mužů na důstojníky, předurčené k zastávání vyšších velitelských hodností

"Drill oder Erziehung" - cepovat či vychovávat

cukách - /z něm./ četách

k marodvisitě - /z něm. a lat./ k lékařské prohlídce

"verschärft" - zostřené vězení; jednoroční dobrovolník
Marek líčí správně podstatu tohoto zostření, obvyklého v kázeňském zřízení rakouského vojska

"Kumpaniemarkodi" - /z něm./ vojíni, hlásící^{se} u setniny nemocnými

"Pah, was für Geschichte mit einem Kerl, er muss so wie so krepieren" - i houby, jaképak cavyky s jedním chlapem, musí pojit tak jako tak

Konrád z Hötzendorfu - náčelník generálního štábu rakousko-uherského vojska za světové války

"Die Soldaten müssen so wie so krepieren" - vojáci musí cheipnout tak jako tak

od španglí - /z něm./ od železných pout

rast - /z něm./ pohov

Himmellauden, nieder! - u všech hromů, na zem

etrurisch - /z něm. a lat./ po etrursku; Etruskové dobyli asi kolem r. př. 750 největší části severní Italie a Římané je přemohli teprve po třech stoletích s pomocí Řeků a Galů

"Verwirkung des Anspruches auf die Achtung der Standesgenossen" - pozbytí nároku na úctu druhů, stavovsky rovných

při batalionsraportu - /z franc. a něm./ při praporním hlášení

Kadetstellvertreter - důstojnický zástupce, hodnost nejnižšího důstojníka v rakouském vojsku

horizont - /z řec./ obzor

landveráckou nebo dělostřeleckou patrolou \times - /z něm. a franc./ zeměbraneckou nebo dělostřeleckou hlídkou; za první světové války vycházela v městech s posádkou každou noc do ulic pohotovostní hlídka 5 - 12 mužů, vedená poddůstojníkem, aby zadržovala vojíny bez dovolenky a přiváděla je do vězení; druhy zbraně se v té službě střídaly - jednu noc vyslala pohotovostní hlídka pěchota, druhou noc dělostřelci, třetí noc zeměbranci a tak se střídaly, při čemž se tyto hlídky různých zbraní mstily za zadržení kamarádů zostřeným postupem vůči příslušníkům jiného druhu zbraně

ke trainu - /z franc./ čti ke trénu, k vozatajstvu, k zásobovací službě

k drnorysovi - zvláštní nadávka, patrně vynalezená osobně panem hejtmanem Wezlem; naznačuje cosi středního mezi drnohryzem, -zemědělcem a drnomistrem -pohodným

s lejstry - /z lať./ se spisy, s listinami

schweinfest - prasečí hody

na korse - /z ital./ na procházce po ulici

pod deku - /z něm./ pod pokrývku

do "Apolia" - noční zábavní místnost v Praze XII. Rubešova ul

na lafetě - /z franc./ na podstavci pro hlaveň děla

menažerie - /z franc./ zvěřinec

filiálka Rudolfiny - /z lat./ pobočka Rudolfiny, budovy v Praze II. Smetanovo náměstí, postavené r.1880 na ~~základě~~ ^{počest} bývalého korunního prince Rudolfa; v budově bývaly koncerty, přednášky a výstavy. Za první republiky byla budova přizpůsobena na sídlo Národního shromáždění, po roce 1945 však byla věnována jako Dům umělců výhradně hudebnímu umění

symfonie - /z řec./ vážná hudební skladba ^{symfonia} pro hudebních nástrojů

koncert - /z franc./ soubor veřejně provozovaných vážných hudebních skladeb

disharmonie - /z řec./ nesouzvučnost, nelibě znějící zvuky

Sportky - dobrá rakouská cigareta, 100 kusů za dvě koruny

masky - /z ital./ již za první světové války byly masky, protiplynové chrániče přidělovány vojákům jako součást výstroje

Švarm - /z něm./ nejmenší bojová jednotka rakouského vojska o 5 - 10 mužů, asi jako nynější družstvo

rakouské zeměbrancecké hulány... - veliká pestrost druhů zbraní v habsburské říši byla následek rozdělení říše ve dvě poloviny, i není divu, že se tomuto zamotanému rakouskému vojenskému podniku divili důstojníci nejen opilí, ale i ve stavu střízlivém; ^{v rakouském vojsku bylo celkem 6 zeměbranceckých pluků}

sapéry - /z franc./ zákopníci

sanitu - /z lat./ vojenskou zdravotní službu

kuplety - /z franc./ veselé popěvky

dnů u Šabace - v r.1914 dosáhlo rakouské vojsko srbského města Šabace, ležícího na řece Sávě, celkem třikrát, vždy však znovu bylo nejen odtud, ale z celého Srbska vypuzeno: po prvé kolem 20.srpna, pak kolem 20.září a konečně kolem 20.listopadu

Mensch! - člověče

vendeta - /z ital./ krevní msta, nepřetržitý řetězec vražd mezi rodinnými příslušníky rozvaděných rodů

Regimentskanzlei! - plukovní kanceláři sem

modelovat blbouny - /z franc./ zhotovovat velké knedlíky, přizpůsobené svým tvarem a jemností velkým a tvrdým rukám nezkušených služebníků ve vojenské kuchyni

Einzelabfallen! Bajonet auf! - *parade* jeden po druhém! nasadit bodáky

adjutantovi - /z lat./ pobočníkovi

"Princ Eugen, der edle Ritter" - princ Evžen, ušlechtilý rytíř; německá stará vojenská píseň

jako v Seville andalusského býka dráždí - býčí zápasy, jež jsou španělskou lidovou podívanou, prosluly zejména ve španělském městě Seville, kde užívají k zápasu zvláště divokých býků z Andalusie

v Király-Hydě - čti királjihydě, město, jehož jedna část leží v Rakousku a nazývá se Most nad Litavou, druhá pak část patří do Uher

formírovat - /z lat. a něm./ sestavovat

anthropology - /z řec./ vědce, zabývající se bádáním o člověku

na Štvanici - ostrůvek na Vltavě v Praze; kde je dnes Zimní stadion, tam bývaly kočovné podniky, malé cirkusy a jiná divadla znamenitostí podplachtou

"Lada" - časopis pro ženy, vydávaný v Praze, maloměstácké úrovni

do Kateřinek - v Praze II. v Kateřinské ulici býval Ústav pro choromyslné

do Varieté - v Praze-Karlíně, Křižíkova ulice 10; v budově, kde je dnes divadlo, býval za Rakouska stálý cirkus s programem velmi slušné úrovni, který se po čtrnácti dnech vždy měnil

reservám - /z lat./ zálohám

klimatických poměrů - /z řec./ z poměrů podnebí

sloužit za "suppu" - /z něm./ doslovně za polévku, v kasárenské mluvě byli tímto výrazem označováni déle sloužící poddůstojníci, sloužící za žold a stravu z vojenské kuchyně řadu let

gásmasky - /z něm. a ital./ protiplýnové chrániče; bývaly tehdy tak špatné jakosti, že po nasazení se člověk dusil i nedostatkem vzduchu a zápachem z tak zvaných ochranných látek, jež prý jedovatý plyn pohlcovaly a zneškodňovaly

v unteroffizierschule - /z něm./ ve škole pro poddůstojníky

do gefechtu - /z něm./ do bitvy

z celuloidu - /z lat./ z umělé buničiny, silně zápalné

oficiálního - /z lat./ úředního

špalír - /z franc./ rovné řady obecnstva, mezi kterými kráčí průvod

pod bajonetem - trestanci, vedení stráží s nasazenými bodáky na puškách

arestantského vozu - /z lat./ vozu pro vězně

štábní vagony - /z franc. a něm./ vozy pro vyšší důstojníky

eskorta - /z franc./ ozbrojená stráž, doprovázející vězně

sugestivně - /z lat./ zde podmanivě

manifestace - /z lat./ okázalý projev

"Halt" - zastavit, počkat

rút - /z něm./ pohov

obrfeldkurát - /z něm./ vrchní polní kurát

Vorwärts! Marsch! - ku předu, pochod

Ragú - /z franc./ kořeněné zadělávané maso

v rangu - /z něm./ v hodnosti

eskortenkomandant - /z franc. a něm./ velitel doprovodní stráže

degradace - /z lat./ zbavení hodnosti

na vartě - /z něm./ na hlídce

inspekční ofisír - /z lat. a něm./ dozorčí důstojník

festung - zde žalář v pevnosti

cuksfíru - /z něm./ četaře

"Wann ich kumm, wann ich kumm,

wann ich wieda, wieda kumm." - V pošunavském německém

nářečí: kdy se vrátím, kdy se vrátím, kdy zas,

kdy (zas se) vrátím

"Und du, mein Schatz,
bleibst hier.

Holarjó, Holarjó, holo!" - a ty, muj poklade, zůstaneš tu.
Holarjó, holarjó, holo

Apropos! - /z fran./ zde: zrovna mne napadá

Když hora nejde k Mohamedovi - druhá polovina průpovědky:
jde Mohamed k hoře; v průpovědce skrytá moudrost
praví, že svých cílů můžeme dosahovat tak anebo
také naopak

nereagoval - /z lat./ neodporoval, neodpovídal

desorganisaci - /z lat./ nepořádek

"Svět zvířat" - časopis, který vydával nejdříve v Kolíně a
pak v Praze- Košířích od r.1897 Václav Fuchs;
jistě tu dobu byl Jaroslav Hašek redaktorem tohoto
listu a jsou to tedy v podstatě pravdivé zku-
šenosti Haškovy, jež tu vypráví jednoroční dobro-
volník Marek

sánský kozy - druh koz, pěstovaný ve švýcarském kraji saan-
ském, kde se také vyrábí proslulý sýr Gruyère -
čti gryjér

k starému kamarádovi Hájkovi - Ladislav Hájek Domažlický
byl přítel Jaroslava Haška už z jinošských let;
Hájek napsal r.1925 o Haškovi knížku: „Z mých vzpo-
mínek na Jaroslava Haška, autora: "Dobrého vojáka
Švejka" a výborného českého humoristy" /V/. Již
mluvnická nedbalost v nadpisu svědčí, že dávné
přátelství z mládí mezi Hájkem a Haškem nenávratně
prchlo dlouho před Haškovou smrtí, a obsah knížky
toto podezření potvrzuje

V Brěhmovi - Alfred Edmund Brehm /1829-1884/ cestovatel po
Evropě, Asii a Africe, výtečný znalec oživené
přírody, spisovatel slavné knihy Živoř zvířat v
obrazech. Dílo o šesti silných svazcích vyšlo

po prvé r.1869 a od té doby bylo znovu a znovu vydáváno, tu rozšířeno a doplněno, tu zase zkráceno, překládáno do všech kulturních jazyků /také českého/, takže Brehmův Život zvířat patří k nejrozšířenějším knihám na světě a také k nejušlechtějším dílům výchovným, budící zájem o živé tvorstvo v přírodě a nikoli zálibu v zabíjení a vycpávání zvířecích mrtvolek k ozdobě hostinců a zámků nebo pro školské sbírky a musea

reorganisovat - /z lat./ předělat, nově uspořádat

s velrybou sírobřichou - o tomto objevu skutečně napsal ~~kněž~~ nikoli jednorochní dobrovolník Marek, ale sám Jaroslav Hašek do "Světa zvířat", když byl redaktorem tohoto listu. O této velrybě stejně jako i o ostatních živočišných divech světových, o kterých tu jednorochní dobrovolník Marek vypráví, jako na příklad: o pravěké bleše Khúniána; o koucouvi, který zachraňuje strážníky; o zvlčilých škotských ovčáckých psech, žijících v lesích Patagonie; o papoušcích, slonech, medvědech, jelenech, krysách, psech, ježcích, myších, opicích, kteří se na mol opíjejí na svobodě i v zajetí; o papoušcích netopyřích z Ceylonu; o největším dravci Tyranosaurus, objeveném profesorem Brownem v Montaně; o nově objevené divoké ovci obrovské, žijící v indických Himalajích; o opici Kahu z ostrova Borneo; o novém druhu klokana malého frčkovi tarbíkovi; o žraloku modravém z Katanie; o lidožravých medvědech asvailech z východní Indie - dočte se čtenář v knížce Jaroslava Haška Malá zoologická zahrada /nákladem Práce r.1950/

Kilimandžaro - nejvyšší hora ve východní Africe /~~př~~ 6.000 m/

inženýra Khúna - důvěrný a dlouholetý přítel Jaroslava Haška, pilný překladatel z různých jazyků

praehistorickém - /z lat./ pradějinám, starším než jsou dochované dějiny

macarátém - /ze slovinského/ *Proteus anguineus*, slepý asi 25 cm dlouhý obojživelník, žijící asi na padesáti místech podzemních říček a jezírek v Kraňsku, Dalmacii a Hercegovině a také v podzemních vodách krasové jeskyně Postojenské

Postojenské jeskyně - v Kraňsku na Slovinsku nedaleko města Gorice, podzemní jeskyně s jezírky a říčkou, prodravší si cestu křídovým a vápencovým útvarem krasským

"Čas" - deník lidové strany, později zvané krátce realistic-kou, jejímž předsedou býval T.G.Masaryk. Svým programem tenkrát před první světovou válkou byla strana realistická opravdu pokrokovou, liberální a protiklerikální. Snad proto získala pro sebe jen nepatrnou část českého měšťáctva a maloměšťáctva. T.G.Masaryk nebyl by nikdy zvolen poslancem několika stovkami hlasů všech svých stoupenců v Čechách a na Moravě dohromady, kdyby ho ve volebních bojích tehdy nebyla podporovala sociální demokracie, jež vždy doporučovala dělnictvu jeho volbu a nikdy nestavěla proti němu svého protikandidáta. Tak si získala Masarykova strana větší vliv na zpomalení vývoje socialistického myšlení a na dělnictvo u nás, než na české maloměšťáky a měšťáky. Deník "Čas", jehož vedoucím redaktorem byl Dr.Jan Herben, prostředkoval Masarykův vliv od svého založení /r.1887 jako týdeník a r.1900 jako deník/ až do r.1923, kdy se strana realistická nadobro rozpadla

"Čech" - byl deník klerikální strany či jak se sama nazývala strany lidové nebo národní či české strany katolické. Byl to list nejpravějšího křídla této strany, který od svého vzniku /r.1869/ šířil a obhajoval zpátečnické směry myšlenkové způsobem bezpříkladně neurvalým, nevyhýbaje se udavačství a protižidovským štvanicím. List znamenal nejhlušší dno českého politického novinářství; přestal vycházet r.1930

Feuilletonu - /z franc./ besídka v novinách, obvykle oddělená od ostatního obsahu časopisu silnou čarou

realisticky - /z lat./ podle skutečnosti, zde: podle zásad realistické strany, vyznačující se britským rozbořením každého tvrzení a skutečnosti

Abonenti - /z franc./ předplatitelé

ředitelem Josefem M. Kadlčákem - býval novinářem a všeobecných volbách r. 1911 byl zvolen za poslance katolické strany národní ve volebním okrese Vyzovickém

"Country Life" - /angl./ čti ~~kantr~~ kauntry lajf, ~~venkovský~~ venkovský život

ořešník - pan poslanec Kadlčák měl ovšem v jednom směru pravdu: německé Eichelhäher znamená po česku sojku /~~garrul~~ garrulus glaudarius/ a nikoli ořešníka. Jednorochní dobrovolník Marek nazval ptáčka ořešníkem, poněvadž byl zobrazen, jak seděl na ořechu. Pan Kadlčák poznal ovšem ihned v ptáku sojku, ale sotva asi tvrdil, že slovo ořešník je překlad z německého Eichelhäher, - neboť německé Eichel neznamená ořech, nýbrž žalud. Nemylil se snad Marek? Nenapsal snad žaludník místo ořešník? Skutečně: Ve "Světě zvířat" ročník XIII/1909 v čísle 243 je článek, popisující ptáčka, zvaného "žaludník", a to je opravdu název, který zřejmě vznikl z doslovného překladu německého slova Eichelhäher. Článek ten napsal Jaroslav Hašek, nikoli jednorochák Marek. Vytýkal-li pan Kadlčák redaktoru "Světa zvířat" Jaroslavu Haškovi, že k označení sojky užívá nesprávně výrazu žaludník, byl naprosto v právu; tvrdit ovšem nemohl, že ořešník je překlad z německého Eichelhäher, a také nešlo o ořešníka, nýbrž o žaludníka, což byl Haškov objev k označení naší sojky. Ale ani jednorochní dobrovolník Marek nemusel být se svým ořešníkem

tak zcela úplně ztracen a zdrcen, měl-li po ruce milýma důkladný Brehmův "Život zvířat". Existuje totiž skutečně pták, který se po česku nazývá ořešník, latinsky *nucifraga caryocatactes caryocatactes*, po německu Tannenhäher. Mohl klidně panu Kadlčákovi vyložit, že nejde o sojku ani o překlad z němčiny, ale o skutečného ptáka českým jménem ořešník, který je blízkým příbuzným sojky, žije na horách a kterého ani nenapadá, aby se nazýval "jedlovník", i když se po německu jmenuje Tannenhäher

ignorantský - /z lat./ nevědomý, hloupý; ignorant - omezenec;
tulpas

ornithologií - /z řec./ nauka o ptactvu

garrulus glandarius - /lat./ název pro sojku

kolohříbek neboli kos turecký - zase jeden Haškův objev
neznámého druhu kosů

za pleťtou - /z něm./ za záclonou

kanape - /z franc./ pohovka

gázu - /z franc./ řídké průsvitné tkanivo

z papendeklu - /z něm./ z lepenky

flundře - /z něm./ původně mořská ryba platejz, zde pouliční
holka

panoramu - /z řec./ obrázkové divadlo, podívaná

po kšeftě - /z něm./ po obchodu

na almaře - /z lat./ na skříní

jednu frčku - lidově jednu hvězdičku

zupák - /z něm./ ten, kdo slouží za polévku, to jest za
stravu a žold, čímž se míní déle sloužící pod-
důstojníci z povolání

v "Tunelu" - noční hostinec v Praze I. v Týnské ulici

mariňák - /z franc. a něm./ námořník

postavu Dantovu - Alighieri Dante /1265-1321/ velký italský básník, z jeho děl nejznámější je Božská komedie

do „Malého čtenáře“ - časopis pro školní mládež, který vydával řadu desetiletí nakladatel J.R.Vilímek

klábicoval - /z něm./ díval se a nehrál, civěl

superordinace - ~~z~~ latinského utvořené slůvko by znamenalo, kdyby se ho užívalo, asi tolik, jako: víc než lékařská porada; Švejk chtěl však zřejmě říci: subordinace, porušení kázně, což je také latinské slůvko, kterého se užívalo za Rakouska až přes-
příliš hojně

identitu - /z lat./ totožnost

"Eh, servus, Fredy, was gibt's neues? Abendessen schon fertig?" - eh, služebník, Fredy, co je nového? Večeře je už hotová?

argumentace - /z lat./ odůvodňování

delikátnost - /z franc./ jemnost

vorschriftům - /z něm./ předpisům

vechtři - /z něm./ hlídači železniční trati nebo ovoce a pod.

kumpaníraportu - /z něm. a franc./ hlášení se stížností u velitele setniny

fäldwebela - /z něm./ šikovatele

batalionsraportu - /z něm. a franc./ hlášení se stížností u velitele praporu

obrstlajtnantovi - /z něm. a franc./ podplukovníkovi

regimentsraportu - /z něm. a franc./ hlášení se stížností
u velitele pluku

brigaderaportu - /z něm. a franc./ hlášení se stížností u
velitele brigády

stál jsem post u magacínu - /z něm./ střežil jsem skladiště

/s
konsulovi Procházkovi - c. a k. konsul v Prizrenu Rudolf
Prohaska v říjnu roku 1912 v době, kdy se chystala
válka spojených balkánských států Srbska, Bulhars-
ka, Rumunska a Řecka proti Turecku, oznámil ví-
deňské vládě, že srbské úřady mu činí potíže při
vykonávání jeho úřadu. Na zřejmý úřední pokyn
rozpoutaly vídeňské listy ihned pusté štvánice
proti Srbsku, byly přeplněny zprávami o útocích
srbské luzy na budovu konsulátu, o tom, že prý
Prohaska byl těžce zraněn, že byl zběsilou sběří
srbskou dokonce vyklestěn, ba že prý již tomuto
zranění podlehl. Napětí mezi Rakousko-Uherskem a
Srbskem bylo veliké a čekalo se, že rakouské
vojsko už už vpadne do Srbska. Lži a výmysly
vídeňských časopisů odklidil teprve srbský mini-
sterský předseda Pašič, který svolil, aby záleži-
tost byla vyšetřena rakouskými úředníky přímo v
Prizrenu. Zjistilo se, že konsul Prohaska je živ,
zdráv a vesel i v tom ohledu, kde mu měla srbská
luza tak ostudně ublížit

k Landgerichtu - k c.k. zemskému soudu; Josef Švejk se
mýlí: v Terezíně býval c. a k. divisní vojenský
soud kromě c. a k. vojenského soudu brigádního;
divisní soud působil jako druhá odvolací stolice,
nejvyšším pak vojenský soudní dvůr jakožto rozho-
dující úřad býval ve Vídni. Švejk myslí příliš
občansky civilně a nazývá vojenský soud zemským
soudem, který ovšem sídlil v Praze a byl příslušný
pouze pro věci občanské, do věcí vojenských nesměl
ani pípnout. Právem si však Švejk nestěžuje na
nějaké národnostní ústrky u vojenského soudu v
Terezíně: jeho velitelem byl totiž major auditor

Jindřich Doubravský, jakož vůbec v čele vojenských soudních úřadů bývalý tehdy osoby vesměs s dokonale českými příjmeními, jako: Veselý, Jansa, Synek, Milota, Volšický, Jarolím, Šebestík, Dokoupil, Orlíček atp.

paralaxa - /z řec./ úhel, v němž se jeví zemský poloměr, měřený ze středu nějakého hvězdného tělesa. Paralaxou se měří vzdálenosti nebeských těles

obloukovou vteřinu - jiný výraz z vědní soustavy o hvězdách, astronomie; vztah mezi časovou a obloukovou mírou je: jedna hodina rovná se 15 stupňům, tudíž oblouková vteřina rovná se 0.06 vteřiny časové

pragmatickej sankci - /z řec. a lat./ císař Karel VI., protože neměl mužských potomků, vydal r.1713 nařízení, podle něhož se mají země habsburské dědit podle práva prvorozenství v mužském potomstvu, avšak kdyby mužských potomků nebylo, že je mají dědit dcery habsburského rodu a jejich potomci. Po smrti Karla VI. /1740/ se stala podle této pragmatické sankce císařovnou jeho dcera Marie Terezie. Odpůrci pragmatické sankce Karel Albert Bavorský a král pruský Fridrich válčili řadu let s Marií Terezií a urvali jí, co se z říše urvat dalo; a tak Švejkův přítel úhlíř František Škvor stal se jejich ovšem poněkud pozdním spojencem

na exercírplace - /z lat. a něm./ na cvičišti

befél - /z něm./ rozkaz

odstřelili záložníka Kudrnu - dne 7.května 1915 byl Josef Kudrna, vojín e. a k. pěšího pluku číslo 102, popraven v Motole u Prahy pro hrubé porušení kázně, poněvadž udánlivě ohrožoval důstojníka puškou. Na místě poprav v Motole stojí dnes pomníček

klenksübungy - /z něm./ vojenská hromadná prostná cvičení

nieder - lehnout na zem

mundur - /z franc./ vojenský šat, uniforma

pusoval - /z něm./ čistil

u kvéru - /z něm./ u pušky

fršlus - /z něm./ závěr

linksšaut - /z něm./ vlevo hled

kvérgriffe^{ch} - /z něm./ přesně určených hmatech při cvičení s puškou

patrontašku - /z franc. a něm./ zásobník s náboji, obvykle ~~patron~~ kožený

haxnou - /z něm./ nohou, kasárenský výraz

šritů - /z něm./ kroků

podagrista - /z řec./ člověk s dnavou nohou

fasuňky - /z něm./ soupisy věci potřebných k zásobování vojska

manšaft - /z něm./ mužstvo

faldy na mantlu - /z něm./ záhyby na vojenském plášti; byl takový předpis rakouské vojenské elegance, že po opásání řemenem musil si voják ~~střížit~~ upravit plášť ~~xx~~ tak, aby na zádech se mu utvořily dva postranní záhyby

Ezau - /z hebrejského/ biblická postava syna Izákova, který podle 1. knihy Mojžíšovy, kapitola 24., verš 25. "byl ryšavý/všecken jako oděv chlupatý". Z téhož věrohodného pramene je o něm známo, že prodal své prvorozenství za chléb a mísu čočky svému prohnanému mladšímu bratru Jakubovi

v Kurýru - Pražský Ilustrovaný Kurýr byl deník, který spolu s Hlasem Národa vydával JUDr. J.E. Baštýř. Oba listy byly posledními novinářskými tvrzemi strany národní, zvané staročeské. Kurýr měl v nedostatku fotografických snímků svého vlastního redakčního ilustrátora, jímž byl akademický malíř Václav Čutta. Ten s obrazotvorností lepších věcí hodnou kreslil do Kurýru bitvy, mordy, pranice, a k těmto obrázkům robili redaktoři patřičný slovní doprovod. Sociálně politická úroveň obou listů nebyla svou zpátečnickou zaujatostí o nic vyšší než nejhorší list český té doby klerikální "Čech"

vod pětasedmdesátek - c. a k. pěší pluk číslo 75, založen r. 1860, měl velitelství v Solnohradě, ale doplňován byl z Jindřichohradecka; *bylo to u nás ovšem u nás a kuopliž bít*

Gargantua - syn Pantagruelův, oba pak, otec i syn, nesmírní žrouti příslovečné proslulosti

Rabelais - /1483-1553/ mmich, kněz, lékař a konečně slavný spisovatel francouzský, jehož dílo Pantagruel a Gargantua, přeložené také do češtiny, líčí s nemilosrdnou satirou zlořády doby a obsahuje bystré úvahy a postřehy o lidském soužití a lidské povaze

při štábu sedmé jízdní divise - jeho sídlo bylo tehdy v Krakově

v důstojnické menáži - /z franc./ v kuchyni a jídelně pro důstojníky

a lapadeira - /z portugalského/ na víně

čtyřiašedesátého landwehrregimentu - pan vrchní polní kurát Lacina se sice znamenitě vyznal ve věcech kuchyňských, ale byl špatným znalcem c.k. zeměbrany - zeměbranceckých pěších pluků bylo totiž v Rakousku pouze 37

sakrujete - /z lat./ podle katolické věrouky "béřete jméno boží nadarmo"

esšálek - /z něm./ vojenská plechová nádoba na jídlo, hlavně na polévku; na příkrm a maso bývalo užíváno misky, která tvořila pokličku esšálku

kasu - /z ital./ pokladnu

kvitovat - /z franc./ vzdát se důstojnické hodnosti

felák - /z něm./ šikovatel

štábsfeldvéblem - /z něm./ štábním šikovatelem

diškreci - /z lat./ spropitné

v gefechtu - /z něm./ v bitvě

vorikovali - /z něm./ čti forykovali, postupovali, útočili

z dekunku - /z něm./ z krytu v zemi vykopaném

na plac - /z něm./ na místo nechráněné krytem

před drathindernisy - /z něm./ před překážky z ostnatého drátu

šrapák - /z angl./ lidový výraz pro šrapnel, druh dělového náboje

přes bagančata - /z maďar./ vojenské hrubě dělané šněrovací boty

na Pohořelci - ulice v Praze-Hradčany, začínající u Lorentánského náměstí a ústící u Dlabačova a Potockého ulice

rekonvalescent - /z lat./ uzdravující se nemocný

pod festunkem - /z něm./ pod pevností

vozdr - lidově pro vozher, nosní hlen

na hilfsplac - /z něm./ obvaziště setniny

skopčáků - lidově pro obyvatele hor /kopců/ v Čechách, osídlených tehdy vesměs Němci

v tej šénbrunskéj menažerii - /z něm. a franc./ Schönbrun byl zámek, obývaný císařem a jeho dvorem; Švejkovi ovšem tane nejspíše na mysli tento zvěřinec a žádná jiná zoologická zahrada, ani ta maličká, která opravdu v zámecké zahradě bývala

přes kordon - /z franc./ přes řetěz hlídek a stráží

burgwache - hradní stráž

korporací - /z lat./ sdružení společenstev

"Sieg und Rache", "Gott strafe England", "Der Oesterreicher hat ein Vaterland. Er lebt's und hat auch Ursache für's Vaterland zu kämpfen." - Vítězství a pomsta, Bůh trestej Anglii, Rakušan má svou vlast. Žije pro ni a má také příčinu, proč za ni bojovat

profit - /z franc./ prospěch, užitek, zisk

k. u. k. Offizierspuff, k. u. k. Unteroffizierspuff, k. u. k. ~~Mannschaftspuff~~ Mannschaftspuff - císařský a královský nevěstinec pro důstojníky, pro poddůstojníky, pro mužstvo

Cislajtanie i Translajtanie - /z lat. a něm./ země před řekou Litavou /německy se ta řeka jmenovala Leit~~z~~ha/, Předlitavsko, totiž Rakousko, a země za řekou Litavou, Zalitavsko, t. j. Uhry - výrazy z doby rozdělení říše v roce 1867 na císařství Rakouské a království Uherské; řeka Litava byla zčásti hranicí mezi Rakouskem a Uherskem

na Drině - přítok řeky Sávy; teče od jihu a odděluje
Bosnu od Srbska; přes Drinu a přes Sávu vnikali
Rakušané v roce 1914/15 čtyřikrát do Srbska

kde se fláká - /z něm./ kde se courá, potuluje

naládovanéj - /z něm./ nabitý

patrony - /z ital./ náboje

hapták - /z něm./ v pozoru

Sopronyi utcza - /maďarsky/ čti Soproni útca, Šoproňská
ulice

Kákonyimu - čti Kákonimu

diskretně - /z lat./ opatrně, nepozorovaně

v parteru - /z franc./ v přízemí

triedry - /z řec./ vojenské kukátko hranolové, trojdílné

achromatické - /z řec./ bezbarvé, nelámající světlo do
duhových barev

keg garderobě - /z franc./ k šatně

"Es ist ekelhaft" - je to hnusné

"Ekelhaft, wirklich ekelhaft" - hnusné, skutečně odporné

od garderobierky - /z franc./ od šatnářky

kombinuje - /z lat./ lámaje si hlavu

chambre separée - /franc./ čti šámbř separé, oddělený
pokojík

"schleppt mit" - tahá se sebou

vezmu si komandýrovku - /z ital. a něm./ dám se úředně poslat

Abtreten - odstoupit

15
sapér - /z franc./ zákopník; v rakouské armádě byl jeden sapérský armádní sbor, čítající ~~14~~ praporů, které byly číslovány podle armádních sborů, z nichž se také doplňovaly. Každý prapor sestával ze štábu, tří setnin, oddílu s opevňovacími nástroji a z náhradní setniny; 14. prapor sapérů měl o setninu víc /4/

"štajerákům" - /z něm./ k pluku, který se doplňoval mužstvem ze Štýrska; celkem byly štýrské pluky tři - 27., 47. a 87. Poněvadž se 87. pluk doplňoval většinou Slovinci a také plukovní jeho řečí byl jazyk slovinský, byl sapér Vodička se svou četou přidělen buď k 27. nebo 47. pěšímu pluku

ibršvunkem - /z něm./ koženým opaskem s kovovou sponou a bodákem

u Neziderského jezera - leží v ^{západním} Maďarsku a je ohraničeno na západě výběžky Alp a Litavskou vrchovinou a spadá na jihu a východě do roviny šoproňské a štýrské

"Uram, uram, biró uram" - /maď./ pane, pane, pane soudce, maďarský popěvek

"Láňok, láňok, láňok a faluba" - /maď./ holky, holky, holky z vesnice

fešandy - /z něm./ urostlé, stepilé

lágna - /z něm./ tábora

na kursy - /z franc./ do školy, na školení

blindáže - /z franc./ kryt, chránící vojáky před palbou nepřítele

putyku - /z franc./ hospodu, krčmu

kravál - /z franc./ povyk, rvačka

lokál - /z lat./ místnost, obvykle ovšem hospoda

husarů - /z maď./ příslušníků lehké jízdy; c. a k. rakousko-uherská armáda měla 16 husarských pluků s mužstvem, doplňovaným výhradně ze zemí uherských; Uhry pak měly ještě své vlastní královské honvédské husary v deseti plucích. Rakouští a uherští husaři bývali malebnými postavami, které náš Mikuláš Aleš s oblibou kreslival; kabátek barvy světle nebo tmavěmodré se šňůrami /"atillla"/, přehozený přes ~~záda~~ jedno rameno na záda, klobouk zvláštního tvaru /jmenoval se "čako"/ a různých barev podle jednotlivých pluků - bílé, červené, světle nebo tmavomodré, popelavé, pak místo knoflíků tak zvané olivy buď bílé nebo žluté, vysoké boty, ostruhy, červené kalhoty - krátce malované děti

na marodeimru - /z něm./ jinak také na marodku, místnost pro lehce nemocné /nebo zmlácené jako byl sapér Vodička / vojíny; marodka bývala u každé setniny

huncút - /z něm./ darebák

šaščínská bestie - Šaščin nebo Šaštín je poutnické místo ve slovenském kraji nitranském; v starých letopisech slovenských je zaznamenána postava kruté šlechtičny, která ve svém šaštínském hradě koupelemi v krvi mladých děvčat si hleděla udržet krásu i mládí; tato "šaščínská bestie" je hrdinkou románu slovenského spisovatele Jožo Nižnanského "Šachtinská paní"

rolo - /z franc./ spouštěcí závěs ze železného plechu

železné mouchy - běžná přezdívka příslušníků c.k. zeměbrany

šusů - /z něm./ výstřelů, střelných ran

kelnerkou - /z něm./ číšnicí

z flámu - /z franc./ z noční pitky

flamendra - /z franc./ účastníka noční pitky

decimálku - /z lat./ váhu na těžké předměty

"übunky" - /z něm./ cvičení

masakrům - /z franc./ krveprolívání, vraždění

ajn, evaj - /z něm./ jedna, dvě

"Nem tudom" - /maď./ nerozumím

"Verstehen sie deutsch?" - rozumíte německy

"A pischen" - /z něm./ trošičku

"Also sagen sie der Frau, ich will die Frau sprechen, sagen sie, dass ein Brief ist von einem Herr, drausen in Kong." - tak řekněte paničce, chci hovořit panička, řekněte, že jeden dopis jest od jednoho pána, venku na chodba

"Frau ist gesagt, dass sie hat ka Zeit, wenn was ist, dass mir geben und sagen." - panička byla povídat, že ona nemá žádnéj čas, když něco je, že vy mně dát a říct

"Also der Frau ein Brief, aber halten Kuschen." - tak tedy, paničce jedno psaní, ale držet tlamičku

"Ich Antwort warten hier in die Vorzimr." - já, odpověď čekat tady, v tahle předsín

"Basom azaňat, basom az istened, basom a Kristus marját,
basom az astyádát, basom a világot!" - hrom do ženských,
hrom do boha, hrom do Ježíšmarjá, hrom do modliteb,
hrom do celého světa *je*

"Was soll das heissen, wo ist der verfluchter Kerl, welcher
dieses Brief gebracht hat?" - co to má znamenat, kde je
ten prokletý chlap, který přinesl tento dopis

na to tata - / z něm./ původně zvukotvorné napodobení *xx*
vřesku polní trubky, ohlašující nějaký vojenský
povel; v kasárenské mluvě střelbitě, dřív než
se ohlídněš

gestikulaci - / z lat./ prudkými pohyby rukou

reservním lajtnantem - / z lat. a něm./ poručíkem v záloze

Ich geschrieben, kein Oberlajtnant - já napsal, žádnéj
obrlajtnant

Unterschrift, Nahme, falsch - podpis, jméno falešné

Ich liebe ihre Frau - miluji vaši paní

Kapitales Frau - ohromná ženská

poslední akt této tragedie - poslední jednání této truchlohry

"bereitschaft" - pohotovostní stráž

na hauptwachu - / z něm./ na hlavní posádkovou strážnici

dislokace - / z lat./ rozmístění

monotonním - / z řec./ jednotvárný, mdlý

v Pester Lloyd^u - v Pešťském Zpravodaji, což byl buržoasní
deník, vycházející v Budapešti

kulturních i civilizačních statků - /z lat./ statků
vyšší duchovní i hmotné vzdělanosti

konfiskováno - /z lat./ zabaveno, dozorčím úřadem tiskovým
vyškrtnuto a nepovoleno, aby bylo otištěno

zemi koruny svatého Štěpána - tento maďarský světec
/997-1038/, kterého prý pokřtil náš svatý Vojtěch,
stal se zakladatelem středověkého státu maďarské-
ho, jemuž podřídil i zemi, kterou obývali Slováci;
královskou korunu obdržel Štěpán Arpádovec odk
papeže - odtud název země, nad níž vládli Maďari,
země koruny svatého Štěpána

v pachtu - /z něm./ v nájmu

"Pesti Hirlap" - Pešťské Noviny, deník nacionalistické
maďarské buržoasie, vycházející v Budapešti

; Sopronyi Napló - Šoproňský Deník, maďarský měšťácký
list, vycházející v Šoproni

kanibalské - /z franc./ lidožroutské

mameluků - /z arabského/ otrockých drábů egyptského
sultána

za kulisami - /z franc./ za líčenými postranními závěsy,
za tím, co je jen na oko, za přetvářkou

stenografoval - /z řec./ psal těsnopisem, písemně zachy-
coval podrobně a přesně

"papageiregimentu" - /z něm./ doslovně papouščího pluku,
to jest c. a k. pěš. pluku číslo 91, který měl
na límci kabátu výložky "papouškově zelené"

šovinista - /z franc./ přepjatý vlastenec

prešpurské - /z něm./ bratislavské

tendance - /z lat./ určitý směr, úmysl

preventivní censura - /z lat./ úřední předběžný dozor nad obsahem novin, které dříve, než byly vytištěny, musily být předloženy státnímu úřadu /censorovi/, který rozhodoval, která slova, věty, odstavce nebo celé sloupce a články musí být odstraněny a nesmí být vytištěny

pasus - /z lat./ věta, odstavec

do deutschmajstrů - do příslušníků c. a k. pěšího pluku č. číslo 4, který měl úřední název "Hoch- und Deutschmeisterregiment No vier"; velitelství měl ve Vídni a také se z vídeňských mladíků doplňoval.

Na Zgalově 9. 1686
1. 7. 1526
1. 1. 1805 byla tato hodnota divize tvořena habibukemem roku
Výložky měl blankytně modré a žluté knoflíky. *Kapser*
1. 1. 1805 byla tato hodnota divize tvořena habibukemem roku
bosenský regiment - bosensko-hercegovské pěší pluky byly v c. a k. armádě čtyři a kromě nich ještě jeden prapor polních myslivců; vojáci nosivali těsné, od stehů přes lýtka až po kotníky přiléhavé kalhoty

filet - /z franc./ řízek masa bez kostí

se šodó - /z franc./ sladká poleva z vína, žloutků a cukru

divisionér - /z lat./ velitel divise, důstojnickou hodností obvykle polní podmaršálek

"Feuer einstellen" - povel zastavit palbu, nestřílet

"ausharren" - vytrvat, vydržet

v Jágru - Eger, město v severním Maďarsku

kompanieordonanz - /z něm. a franc./ vojín, doručující příkazy velitele setniny velitelům čet

formací - /z lat./ vojenských útvarů

ksicht - /z něm./ obličej

v Bohnicích - předměstí Prahy se zemským ústavem pro choromyslné

Femininum, sie gebildeter Kerl, ist - /lat. a něm./ ženský rod, vy vzdělaný chlapík, jest

also masculinum ist - /lat. a něm./ tudíž mužský rod jest

Wir kennen uns're Pappenheimer - známe své Papenheimské;
z dramatické básně Friedricha Schillera o Valdštýnovi; Pappenheim je městečko v Bavorsku

vachrlatý - /z něm./ nejisté, špatné

rehabilitovat - /z lat./ vrátit ^{tot} do ~~dobrého~~ jména, ~~otě~~ ^o ~~čest~~

růže z Jericha - Anastatica hierochuntica, ~~jerišská~~ ^{choulička} jerišská, rostlina z východního území na Středozemním moři

šlamastiky - /z lat./ neštěstí, nehoda

"isten almeg a magyar" - bůh závidí Maďarovi

alibi - /z lat./ důkaz o pobytu jinde než v místě, o něž jde

"Zuwachs" - přírůstek

báčko - /z angl./ trocha tabáku ke žvýkání

kolonií - /z lat./ osadě

kamaše - /z franc./ ovinovačky kolem lýtka

pucovat hajzly na hauptvaše - /z něm./ čistit záchody na hlavní strážnici

rotace - /z lat./ otáčení

sie Einjähriger - vy jednoročáku

Krucitürken - rakouská kasárenská kletba

od Pavly Morudré - /1861-1936/ známá horlitelka pro světový mír a ženská práva, překladatelka a průkopnice zmatené náhražky náboženství, zvané theosofii

čuzáka - /ze srbského/ nevojáka, který střílí nepřátelské vojíny ze zálohy; pro tento způsob boje nevojáků je nyní známějším výrazem partyzán

plattfuss - /něm./ ploskonohý

v Kartouzích - velká trestnice v západních Čechách u Jičína

"U Fleků" - starodávňý pivovar a hostinec v Praze II., Křemencová ulice, dnes znárodněný. Vařil se tu do nedávna černý ležák podle bavorského způsobu. Hostinec býval sídlem vlasteneckého maloměšťáka, radikálního u pívni sklenice, v bačkorách však, když byl střízliv u svého řemesla. Tím řemeslem ovšem nemusila být jen rukodělná výroba, ale také universitní profesorský stolek, nebo umělcova pracovna

~~Korekce~~ korekce - /z lat./ nápravna, zlepšovatelná, čímž se za Rakouska vlídně opisovala ponurá místnost pro seustavné mučení a týrání vězňů

v ruksaku - /z něm./ v batohu

"Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral." - příspěvky k bádání o dějinách vývoje pohlavní mravouky

"Was geht los?" - cc je, oc je

s haxnama - /z něm./ kasárenský výraz pro nohy

parchanti - /z něm./ nadávka všiváci, rošťáci

s armádním gerichtem - /z něm./ s vojenským soudem u štábu armády; za války bylo vojenské soudnictví rozmnoženo o řadu mezistupňů, kterých v době míru nebylo; armádní soud byla odvolací stolice nad polními soudy, zřizovanými na bojišti nebo v blízkém zápolí

abgebovat - /z něm./ zabývat se, špinit se

Humbold - Alexandr F.H. svobodný pán /1769-1859/ proslulý německý přírodovědec a cestovatel; správně se píše Humboldt

šmakovák - /z něm./ požerák, mastná tlama

Wasrpolák - /z něm./ rodák ze Slezska, neuvědomělý na půl Polák, na půl Němec

"marekvium" - /z polského/ námořní jízda

"glupi rolmopsie" - /z pol./ hloupí zavináči

"Krajcová sedmina" - /z pol./ křížová sedmička, nejhorší karta ve hře

"sviňa porýpaná" - /z pol./ svině umazaná

"dum vám baně na mjesjnuckovy vaši gzichty" - /z pol./ dám vám pár facek na vaše měsíčkové obličej

"Wenn die Leute auseinander gehen, da sagen sie auf Wiedersehen!" - když se lidé rozcházejí, řeknou si na shledanou

rechnungsfeldwebel - /z něm./ účetní šikovatel

štrúdl - /z něm./ jablkový závin

štrandlík - /z něm./ štoudev, vědro

- sie rechnungsfeldwebel - vy účetní šikovateli
- blindpatronama - /z něm./ slepými náboji
- regimentsárcta - /z něm./ plukovního lékaře
- kanálie - /z franc./ holota, sběř
- morální a psychologický význam - /z lat. a řec./ význam pro
mravní a duševní stav
- při nachtübungu - /z něm./ při nočním evičení
- manévrovat - /z franc./ postupovat podle okolností
- proti einjährig-freiwilligen Schule - /z něm./ proti jedno-
ročácké škole
- švarm - /z něm./ nejmenší bojová jednotka rakouské pěchoty,
asi 5 - 10 mužů
- vorhut - /z něm./ předvoj
- vorpatroly - /z něm./ hlídky vpředu
- na pravém flangu - /z něm./ na pravém křídle
- rekognoscírovat terrain - /z lat. a franc./ obhlédnout kra-
jinu, porovnat krajinu s mapou
- nachhut - /z něm./ zadní voj
- forikoval - /z něm./ postupoval vpřed
- šli jsme se formírovat znovu - /z něm./ šli jsme se znovu
doplňovat a sestavit
- regimentstrainu - /z něm. a franc./ plukovnímu vozatajstvu
- na mašíngevehry - /z něm./ před ústí strojních pušek
- štelungů - /z něm./ zákopů, krytů

handšús - /z něm./ zranění ruky

ataky - /z franc./ útoky na bodáky

pod Duklou - průsmyk v Karpatech z Haliče na Slovensko, kde se za první světové války odehrávaly těžké boje a kde také došlo k přechodu 28. pěšího pluku do ruského zajetí; průsmyk Dukelský se znovu zapsal do dějin našeho válečnictví také za druhé světové války dnem 6. října 1944, kdy 1. čs. armádní sbor překročil s bojem průsmyk a vnikl na slovenskou půdu

"nichtschiessen" - nestřílet

šturm - /z něm./ útok na bodáky

kompanieverpflegungsbuch - kniha zásob pro setninu

tohogan - /z indiánského/ původně klouzavé sáně, pak skluzavka vůbec

"Nicht klopfen!" Herein! - neklepat, dále

lehnungu - žoldu

verpflegung - stravování, celé zaopatření

"lehnungslistu" - soupis vojínů k výplatě žoldu

regimentsarrestant - voják v plukovním vězení

gremium - /z lat./ živnostenské společenstvo

svatej Pelegrinus - správně Peregrinus, mučedník, jemuž je zasvěcený den 27. dubna

"U milosrdnejch" - v Praze I. na Dvořákově nábřeží nemocnice v klášteře milosrdných bratří s kostelem sv. Šimona a Judy; budova je z roku 1620 a stojí na místě starého špitálu z r. 1320; dnes je nemocnice součástí všeobecné veřejné nemocnice v Praze

- tinktura amary - /z lat./ roztok (v čistém lihu) výtažku
hořkých látek rostlinných
- komptóaru - /z franc./ kancelář, účtárna, písárna
- mamon - /z chaldejsko-syrského/ původně bůh bohatství,
nyní lakota, ale také jmění, majetek
- magacínu - /z franc./ skladiště
- před plucarem - /z něm./ před baňatým džbánkem
- s estragonovým octem - s octem, k němuž je přidáno pro
chuť pelyňková silice
- na bešprechung - /z něm./ na rozhovor
- kvalt - /z něm./ spěch, kvap
- u muziky - /z řec./ u plukovní hudby
- vagonenaviso - /z něm. a ital./ předběžnou zprávu o přísunu
železničních vozů k dopravě pochodových útvarů
na bojiště
- laufšrit - /z něm./ úprkem
- "Ich melde gehorsam" - poslušně hlásím
- deprimovány - /z lat./ stísněny, sklíčeny
- pakovat - /z něm./ balit
- špekbuřt - /z něm./ tlačěnka
- v kuráži / /z franc./ v povzneseném stavu, v odvážné
náladě
- maníkama - /z něm./ muži
- Jawohl, nochamol - tak je to, a ne jinak

"Glauben sie mir, ich habe bisher wenig von meinem Leben gehabt. Ich wundere mich über diese Frage." - věřte mi, že jsem doposud málo života užíval. Divím se té otázce

In einem halben Jahre habe ich meine Staatsprüfung hinter mir und meinen Doktor gemacht. - Za půl roku jsem složil svou státní zkoušku a svůj doktorát

Erscheinen sie in schön ausgestatten Bänden - jsou vydávány v pěkně vybavených ~~knížkách~~ svazcích

okultistický časopis - /z lat./ časopis pro šíření tak zvané nauky o zásvětí, o nadmyslnu a jeho záhadách; ~~x~~ vpravdě však časopis, šířící temno a ~~nemyslnu~~ mezi lidmi, kteří přestali věřit křesťanským církvím, avšak mysl jejich zůstala nerozvitá; raději věří, než aby chtěli vědět

staroindických suter Pragna - Paramita - /ze sanskrtu/ posvátné knihy předpisů hindúského náboženství, nejstaršího na světě, které se stalo základem pro všechny ostatní odštěpené věrouky /budhismus, židovství, starořecké a římské náboženství, křesťanství, mohamedánství/

v karmě - /ze sanskrtu/ v osudové odvislosti od předechozích činů

in dieser Stimmung erhielt er Einladung und ging zu ihr - v této náladě dostal pozvánku a šel k ní

"politisch verdächtig" - politicky nespolehlivé

"Jawohl, meine Herren - ano, pánové

o Zeppelínech - říditelné vzducholodi, plněné plyny, lehčími vzduchu /vodík, helium/ a poháněné tekutým palivem /benzin, nafta/; vzducholodi jsou nazvány podle jejich vynálezce hraběte Ferdinanda Zeppelína /1838-1917/

španělských jezdcích - pohyblivé překážky z ostnatého drátu,
ochranné zařízení před útokem nepřítele

"Zur Besprechung morgen - ráno k rozmluvě

Um neun Uhr. - Unterschrift. - V devět hodin, podpis.

ablesovat - /z něm./ vystřídat

brotsaky - /z něm./ chlebníky

frischeviere - /z něm./ karetní hra se čtyřmi kartami na
způsob cvika

"Saracenský - původ slova neznámý, středověký výraz pro
arabský

sentimentální - /z franc./ rozcitlivělé, tklivé

s nebeskejma kozama - lidový výraz pro ženy přepjatě až
modlářsky sledující církevní obřady

pátera Jemelky - pověstný jezuitský kazatel pražský v
letech 1905-1914, nevybíravě útočící s kazatelny
v kostelích na vše, co bylo tehdy pokrokové

delirium tremens - /lat./ otrava alkoholem, stav po příliš-
ném požití lihových nápojů

když to přetáhneš - kasárenský výraz pro předržení doby,
povolené k vzdálení se z kasáren

"Also was gibts?" - tak oč jde

na magorku - /z řec./ lidový výraz pro oddělení pro choro-
myslné

drahthindernisy - /z něm./ překážky z ostnatého drátu

jako rekognoscíruno - /z lat. a něm./ jako výzvědná hlídka

šacoval - /z něm./ prohledával kapsy

intendantstva - /z lat./ vrchní vojenská hospodářská správa, již v čele stálo c. a k. ministerstvo války a c.k. ministerstvo zeměbrany; intendantuře náležela péče o věci finanční, účetní a kontrolní, o ubytování vojska a příprave, o zásobovací skladiště, o výstroj a výzbroj; každý armádní sbor míval své intendantní oddělení

Wieder eine Besprechung, der Teufel soll das alles busieren. - Zase rozprava, čert aby to všechno zpizdil

felddienstfleck - na místě v úplné polní pohotovosti

synkretismus - /z lat./ snaha smířit odchylná stanoviska zvláště náboženská nebo filosofická

dienstführender - šikovatel, pověřený vedením kanceláře setniny

Vorbereitung zum Abmarsch - příprava k odchodu

"Tinte" - inkoust

"Subordinationsverletzung" - přestoupení povinné kázně a poslušnosti

u cerkve - /ze srbského/ u kostela

brückenkopfy - předmostí

"Wahrscheinlich, Katzendreck, Herr Oberst" - pravděpodobně se tam kocour podělal, pane plukovníku

po feldmässig-schiessübungen - /z něm./ po cvičeních ve střelbě na ostro v plné bojové výzbroji a výstroji

eisenbořáci - /z něm./ železničáři

"In der Folge genauer erlaubt gewesen oder das selbst einem hingegen immerhin eingeholt werden." - v důsledku přesněji bylo dovoleno nebo co samo jednomu naproti tomu přece jen býti dohnáno

exempláře - /z lat./ kusy, vzory

zugskomandanti - /z něm./ velitelé čet

kvervisitu - /z něm. a lat./ prohlídku pušek

fištron - /z něm./ chytrost

po flíglech - /z něm./ po obou stranách, po obou křídlech

feldflaškou - /z něm./ polní lahvi

v teleti - v míru a na začátku války nosívali rakouští pěšáci na zádech vak z telecí kůže, srstí na venek, nazýval se tornistra, ale říkalo se mu tele

sakumpak - /z něm./ všechno všecičko

sekretní - /z lat./ přísně důvěrný, tajný

šifrovaný - /z franc./ psaný tajným písmem

etapa - /z franc./ oddíl cesty

"Der Teufel soll das buserieren" - čert aby to zpizdil

— ... —

Koue T. Sla